

לקראת הסכם פיוס ישראלי-תורכי

ח"כ קסניה סבטלובה (המחנה הציוני)

דברים שנשאה בדיאלוג המדיני הישראלי-תורכי של
מכון מיתוים והמכון למגמות פוליטיות גלובליות (GPOt Center),
בשיתוף קרן פרידריך אברט

איסטנבול, תורכיה; 24 ביוני 2016

אנו בפתחה של תקופה חדשה ביחסי ישראל-תורכיה. שתי המדינות אינן אויבות ויש להן היסטוריה ארוכה של יחסים, עם עליות ומורדות. כיום, שוררת ביניהם אווירה טובה יותר. ההסכם יהיה צעד אחד קדימה, אך יהיו עוד צעדים נוספים לנקוט. כדי לשקם ולשפר יחסים שהיו בהקפאה במשך כל כך הרבה זמן, נדרשת עבודה רבה. לשם כך, נחוץ סיוע גדול מצד גורמי חברה אזרחית, מצד אנשים שהיו מעורבים לאורך השנים בניסיון לשפר את היחסים ושתמיד האמינו שיש בין ישראל לתורכיה יותר דומה מאשר שונה. לישראל יש הרבה יותר מן המשותף עם תורכיה מאשר עם כל מדינה אחרת במזרח התיכון.

שיפור היחסים נחוץ לאור חוסר היציבות באזור, פעילות מוגברת מצד ארגוני טרור, וצורך בשיתוף פעולה נגד קיצוניות וטרור כדי להבטיח חיי אזרחים. בהמשך, יתווספו תחומי שיתוף פעולה נוספים בין המדינות.

לצד חשיבות ההיבטים הבי-לטרליים של יחסי ישראל-תורכיה, הזווית הפלסטינית – ובייחוד עזה – גם היא מאוד חשובה. לישראל תמיד חשוב שיהיה ערוץ קשר לעזה, וכעת זה לא קיים. המתח בין מצרים לבין מי ששולט בעזה, אינו מאפשר זאת. עזה מצויה בבידוד. לכן, קידום פתרון למצב בעזה, תשרת בראש ובראשונה את ישראל. תורכיה נתפסת כמדינה שיש לה השפעה בעזה, והדבר יכול לשרת את ישראל. צריך לבחון האם תורכיה יכולה לסייע מול החמאס להחזיר גופות חיילים/לברר מצב ישראלים בעזה.

ואולם, נושא עזה הוא רגיש, בייחוד אם יצטייר כאילו ההסכם עם תורכיה כולל התפשרות ישראלית כלשהי בנושא הביטחון שם. אם ההסכם בנושא עזה יהיה מפורט יותר – כך יהיה למתנגדי ההסכם קל יותר למצוא איך להתנגד לו, גם למטרות של צבירת הון פוליטי. ואולם, חשוב להתייחס בהסכם לפרטים מרכזיים הקשורים ליישום הפתרון שיושג לעזה – למשל, לאן יגיע הסיוע התורכי לעזה ומי יפקח עליו.

שום שינוי אמיתי לא יוכל להתרחש בעזה מבלי שמצרים ותורכיה יצליחו למצוא שפה משותפת ולהיות מתואמות ביניהן. מצרים מאוד חשובה בהקשר זה, בייחוד כי היא משמשת נקודת היציאה היחידה מהרצועה לתושבי עזה. כדי שתורכיה תוכל לשפר את המצב ההומניטרי בעזה, היא צריכה לשפר את היחסים שלה עם מצרים.

השינויים במזרח התיכון השפיעו בעבר לרעה על יחסי ישראל-תורכיה, אך עכשיו הם משפיעים לטובה. כשתורכיה התקרבה לסוריה בעשור הקודם, הדבר בא על חשבון ישראל. היום המגמה הפוכה. מה שקורה במזרח התיכון הוא החשוב ביותר – לטוב ולרע – על יחסי ישראל עם מדינות באזור, דוגמת תורכיה. מה שקורה בחאלב, משפיע על ישראל הרבה יותר ממה שקורה בווינגטון ובמוסקבה. ההצהרה של פוטין בדבר תמיכתו בשיקום יחסי ישראל-תורכיה לא שינתה את המדיניות הישראלית. ישראל הייתה מתקדמת עם התורכים בכל מקרה, כי הדבר עולה בקנה אחד עם האינטרסים שלה

לקח יותר מדי זמן להגיע לנקודה החיובית הנוכחית ביחסי ישראל-תורכיה. העמדה בישראל השתנתה בשנים האחרונות לטובה ביחס לשיקום היחסים. גם מי שלא חשב בעבר שמשו חיובי יכול לקרות בין המדינות, חושב כיום אחרת. לפני כמה שנים, הגישה הרווחת בעניין הייתה שלילית. זה השתנה, וגם בכנסת יש ח"כים שמייחלים לשיקום היחסים, אם כי עדיין מתייחסים לנושא כאל רגיש מבחינה ציבורית.

צריך למנף את האווירה החיובית שנוצרה בין המדינות כדי לבנות מחדש את התקווה ואת הגשרים לשיתוף פעולה אזורי. ישראל אינה אי, אלא חלק מהמזרח התיכון. היא זקוקה לשיתוף פעולה עם השכנים ולהגביר את ההיכרות עמם. המסע שעברו ישראל ותורכיה בשנים האחרונות היה ארוך, אך כמו מטוס, שאחרי כמה כיסי אוויר חוזר לבסוף למסלול טיסה רגוע, כך גם יחסי ישראל-תורכיה נמצאות כעת בעיצומו של תהליך חזרה למסלול. לישראל ולתורכיה צריכים להיות יחסים טובים ויציבים, וכמה שיותר מוקדם – יותר טוב. חבל לבזבז עוד יום אחד נוסף על משהו שהיה צריך כבר לקרות מזמן.

לציבור בישראל ובתורכיה ייקח זמן להתגבר על משקעי הרטוריקה השלילית שהשמיעו שני הצדדים זה נגד זה בשנים האחרונות. שינויי הגישות של המנהיגים תורמים לכך, וגם שינויים פרסונליים בממשלות – דוגמת החלפת יעלון, שהתנגד לשיקום היחסים עם תורכיה, בליברמן, שעל אף הסתייגותו מההסכם עם תורכיה הוא פרגמטי יותר מהדימוי הציבורי שלו. אין כיום בקבינט הישראלי שרים שיתקפו את ההסכם המתגבש. לישראל כבר יש ניסיון בפיוס עם מדינות לאחר יחסים קשים, והדבר יסייע לה גם מול תורכיה. היחסים עם רוסיה, ובנייתם מחדש לאחר תקופת המלחמה הקרה, היא דוגמה טובה לכך. ביחסים בין מדינות אין סטטוס קוו. כל הזמן דברים משתנים, וזה יותר הזדמנויות ואפשרויות. כך למשל, הזמן שעבר מאז תקרית המשט פועל לטובת תהליך הפיוס. נושא הפיצוי הכספי למשפחות הנפגעים במשט כבר לא מעורר הרבה התנגדות בישראל. עבר זמן והרגשות שכחו.

יחסי ישראל-תורכיה זקוקים לעוד יוזמות מצד ארגוני חברה אזרחית, כמו הדיאלוג המדיני שמקיימים ביניהם בשנים האחרונות מכון מיתווים ו-GPoT Center. זה יעזור להרחיב את יריעת היחסים אל מעבר לאינטרסים הצרים של נתניהו וארדואן, גם לתחומים אחרים ולגישות שונות. שיתוף הפעולה שיירקם בין המדינות צריך להרחיב פרויקטים שכבר קיימים, לממש פרויקטים עליהם סוכם בעבר ושטרם מומשו (למשל בתחומי החקלאות והעסקים), ולעודד חילופי סטודנטים ולימודי שפה. גם חברי כנסת יכולו בעקבות ההסכם לפתח קשרים עם המקבילים שלהם בפרלמנט התורכי. רק כך בעבודה יסודית וארוכת טווח ניתן יהיה להחזיר את האמון שאבד ולשפר את היחסים בין המדינות. הדבק האנושי הוא בסופו של דבר החשוב ביותר לשיקום אמיתי של היחסים.